

Jan Malý

Vzpomínky lodního kapitána.

Zvědavý pravnuk.

Den na starém parníku očima členů lodní posádky. I.

Zvědavý pravnuk.

Jsem už starý pán, starý kapitán. Je to už dávno. Mnoho let prošlo od doby, kdy jsem naposledy držel kormidelní kolo v rukou. Mnoho let uplynulo, kdy pod mým dohledem mladší a mladí plavci obsluhovali veliký parník, kde jsem byl kapitánem. Dnes mně z té doby zůstaly jen vzpomínky. Byly a jsou to stále jen moje vzpomínky, neboť nikdo z rodiny se na ně neptal. Když jsem o nich začal čas od času hovořit, dostalo se mně laskavého napomenutí. "Ale dej pokoj dědo, kdo má ty tvoje historky stále poslouchat," slyšel jsem. Jak by také ne! Mám tři dcery a všechny tři jako malé se mnou, pod dohledem moji ženy, na parníku jezdily. Ty na moje vzpomínky z parníku moc zvědavé nejsou, neboť mají svoje vlastní dětské, nezapomenutelné parníkové vzpomínky. Když později, po čase, vnučky a vnuci mě občas přišli na loď navštívit, parník už to nebyl. Byla to moderní motorová loď, na které již romantiku nenacházeli. Když již přišli, tak skoro vždy slyšeli od mých posádek i ode mě osobně tolik lodních příběhů a historek, že na ně, dnes už od starého dědy, nejsou vůbec zvědaví.

Ale přeci jen jsem se dočkal. Za to musím poděkovat osudu, který mi dopřál žít roky navíc nad běžný průměr a také mé ženě a dcerám, které se o mě staraly a starají. A tak díky tomu, že žiji, říkám tomu přes čas, dočkal jsem se někoho, kdo je na moje lodní povídačky zvědavý.

Bydlím u dcery, ke které přijel k ní na prázdniny její dvanáctiletý vnuk - tedy vlastně můj pravnuk. Vojtěch se jmenuje. Jsem pro něho "starý děda", když chce ozřejmit, o kom mluví, zatím co pro vnučky a vnuky když byli dětmi jsem byl vždycky "děda kapitán". Docela jsme si společně padli do oka jak se říká. Bydlíme na venkově. Vnučka tu má devět koní z toho pět klisniček, a tak se kolem některé z nich stále motá hříbátko. Po dvoře a po zahradě pobíhá pět psů. Tři podvraťáčci z útulku a dva hlídači. Také pět koček tu patroluje, aby od domu i od stájí udržovaly myšky v patřičné vzdálenosti. "Dědo, dávej na Vojtu pozor," zaúkolovala mě dcera, "je to městské dítě, ať mu některé zvíře neublíží."

Huculové.

Tak jsem za ním chodil a nespouštěl jej z očí. Nejdříve kolem baráku s výběhem pro koně a po zahradě. Kluk je to zvědavý, všechno chtěl vědět. Tak jsme si povídali, o koních i o psech. Vnuk se při tom učil jak k nim přistupovat. I na kočičky se dostalo jak se k nim chovat aby se nás nebály. Když jsme to měli všechno sakum pikum prochozené, podnikali jsme výpravy krásnou krajinou. U nás i v Německu, kolem říčky Mandavy, kde takový kluk má stále co objevovat. Já jsem ho samo sebou dost zdržoval, kdepak by starý dědek uměl držet krok s bujarým mládím. Často mně zmizel někde za obloukem říčky, ale rychle se ke mně vrátil. "Dědo, musím na tebe dávat pozor, poručila mi babička a teta mi řekla, jak tě někde zapomenou, a něco se ti stane, že mě přetrhne." Tak jsme jeden na druhého dávali pozor a docela nám to spolu šlo. Taky proč ne, když v dohledu ani v doslechu se nevyskytovali žádní vrstevníci, z kterých by se pro Vojtu mohli vyklubat prima kamarádi. Tak jsme si chodili, sluníčka užívali, ale jak se říká, všeho do času. Přitrhla k nám nějaká níže od Skandinávie, či bůh ví odkud, zakabonilo se a začalo pršet. Kdepak bouřka s lijákem, ale droboučký deštěček, který dokáže mrholit třeba tři neděle.

Dcera, tedy jeho babička, mu snesla staré dětské knížky z půdy, ale znáte to, dnešní omladina četbě příliš neholduje. Už třetí den se přicoural ke mně do pokoje, že ho to nebaví a jestli nevím co by měl dělat. "Prohlédni si moje rodinná alba," povídám mu, "ať víš, z čeho pocházíš." "Jé dědo, to bude prima, budeš mi říkat kdo je kdo na obrázku a o každém mi budeš vypravovat, to se těším." Tak jsem to zrovna nemyslel; předpokládal jsem, že si kluk si bude prohlížet a bude od něho pokoj a já si zatím v klidu přečtu pár stránek. Ale co naděláš. Zaklapl jsem knihu a šli jsme vytahat ze skříně šest mohutných starobylých alb s fotografiemi.

Tři byla opravdu skoro jako rodinná kronika, moji a manželčiny předkové, manželka a já a potom naši potomci. Všechno pěkně srovnané a s popiskami. Další tři alba, hotové obludy, lodě, řeky a průplavy a kamarádi. Fotografie, pohlednice, výstřižky z novin a časopisů i obrázky a kresby. Celý můj plavecký život ve zkratce vyobrazený, popsán a vylisovaný ve třech bichlích.

Začali jsme rodinou, pěkně z gruntu od začátku, od mé babičky a dědy kteří se na nás vážně dívali z hnědých podobenek, na kterých byl dole nápis "Fotoateliér Mikšovský, Poděbrady." Právě tak slavnostně oblečení na nás vážně zírali předkové moji ženy z Neratovic.

Než jsme ta tři tlustá rodinná alba probrali, s jeho stovkami zvědavých otázek a mými obširnými komentáři, rodinnými historkami a vysvětlivkami propršeli za okny tři uplakané dny.

Potom přišlo na řadu album s pohlednicemi měst, městeček a někdy dokonce i vesniček lemujících břehy řeky Labe. Také tady bylo mnoho co vyprávět. O dávných fajruntech, když se v pobřežní hospodě sešla parta posádek z celého vleku a řeč při pivu běžela jako voda v potoce. Často povídání nemělo konce, než nám ho nad ránem náhle ukončila parní houkačka našeho parníku, která nás volala zpátky na loď a houkala budíček vleku.

Byla to Vojtíškoví povídání o útulných hospůdkách, kde nás plavce rádi viděli a měli pro nás kdykoli připravené vepřové koleno se zelím k pozdní večeři. Vyprávění o nočních návratech na loď z těch hospůdek zarosenou travou přes luka k řece, kde pod chuchvalci mlhy podřimoval náš parník a trpělivě čekal na náš návrat. Povídání o tom, jak jsme při těch nočních návratech našlapovali po železné palubě potichu potichoučku, abychom nevzbudili staré pány, kapitána a mistra strojníka. Také o tom, jak když už jsem byl sám kapitánem, jsem vždycky věděl, kdy se muži mé posádky vrací zpátky na loď, ale dopřál jsem jim to potěšení z toho, že mě nevzbudili.

Také u alba s výstřižky a ručně malovanými obrázky a poznámkami, které psali a malovali mí kamarádi z mládí, kteří už většinou na věčné řece čekají, až se k nim opět přidám a budeme se spolu zase brouzdat tou rosou, jsme strávili mnohou chvílí.

Nakonec se mraky protrhaly, pršet přestalo a tak mu povídám: "Koukejme se, už neprší, vezmi Nardu na vodítko a dojdi se mrknout na pastvu, co dělají koně. Alík jistě poběží s vámi. Nezapomeň pro každého koníka mít půlku tvrdého rohlíku nebo jablíčko." "Tak jo dědo," poslechl mě, "ale ta alba ještě neuklízej, to poslední musíme, ještě prohlédnou spolu a všechny si pak ještě prohlídnu znovu už sám. Budu si při tom představovat jaké to bude, až budu plavčík a lodník jako jsi byl ty." Toť se ví, nerozmlouval jsem mu to. Jako na řadu jiných oborů, i na lodi musíte mít dnes maturitu, a kdopak ví, k čemu se pak v osmnácti rozhodne. Jako dítě můžete snít, že budete kosmonautem, popelářem nebo kapitánem a každý z těch snů se vám může vyplnit. Jen jestli v té době ještě kapitáni budou potřeba. Už dnes na Rýně i na Labi plují lodě řízené autopilotem. Plují podle údajů satelitní navigace a radarových

map. Kapitán je v kormidelně jen jako dozor, který zasáhne, když se něco porouchá. Za dvacet, nebo třeba za padesát let, budou plout po řekách a mořích ve dne, v noci, plavidla bez kormidelny a můstku, řízené umělou inteligencí. Kapitáni bude řemeslo zaniklé, tak jako s moderní dobou zanikli voraři.

Vnučka si vzala na pár dní dovolenou a začala synovce učit jezdit na koni. Nejdříve jen na poníkovi a potom i na huculovi. Vyšlo jim to akorát. Přestalo ho to bavit právě, když vnučce dovolená skončila. To ke mně přišel a povídá mi, "dědo, mám celej zadek bolavej, mohli bychom si doprohlédnout to album?"

Tak jsme ho otevřeli. Spousta fotek mých dávných kamarádů, kteří před mýma očima defilovali jako živí, a o kterých jsem si pamatoval pár historek, ho vůbec nezajímala. Když však přišly stránky s dvoukomínovými parníky, to byla jiná. Těmi byl přímo okouzlen. "Říkej mi dědo, na kterých si jezdil?," prosil. Tak jsem mu je vyjmenoval: "Na Lovosicích, Poděbradech, Mělníku, Ústí, Litoměřicích a Duchcově." "A na těch nejsilnějších na Praze a Brně ne?" Ptal se trochu zklamaně. "Ne na těch ne, ale i Mělník nebo Poděbrady utáhly z Hamburku deset člunů proti vodě, a to už byl vlek dlouhý skoro kilometr."

Lodní vlek za starým parníkem.

Vojta pořád ty stránky s parníky obracel sem a tam a pořád měl další a další otázky. Ty parníky ho přímo fascinovaly. "Dědo, povídej mi, jak jste tam žili? Jak jste to vydrželi bez elektriky, bez rádia, televize a bez počítače?" Zamyslel jsem se, už jsem chtěl začít vyprávět, ale pak jsem dostal nápad. "Podívej se," povídám mu, "mám ještě pár kamarádů, kteří se

mnou kdysi jezdili jako topiči a později jako mistři na těch parnicích. Další kamarádi, co u mě jezdili jako lodníci či kormidelníci. Zavolám jim, domluvím setkání, zajedeme za nimi vlakem, a oni nám popíší svoje vzpomínky na den na parníku. Co říkáš Vojto, jsi pro?" Kluk vykulil oči a vyhrklo z něj: "Jé, dědo, my pojedeme vlakem? To bude bezva, to budou kluci čučet, ani mi to nebudou chtít věřit." "Hergot kluku neříkej mi, žes ještě nejel vlakem?," divil jsem se. "No nejel, my všude jezdíme autem a všechny kluci ze třídy taky," uzemnil mě pravnouček.

Zavolal jsem do Benešova nad Ploučnicí a do Děčína a celou akci jsem s kamarády domluvil. Každý mi odpověděl "ale ano, docela rád si na svoje mládí zavzpomínám, jen přijďte." Celá akce se ale ocitla v ohrožení, když jsme s ní vyrukovali před babičkou a dcerou v jedné osobě. "Nezbláznili jste se náhodou? Sami dva a vlakem? Jeden se motá, sotva hůl unese a druhý ještě v životě ve vlaku neseděl. Když už to máte domluvené, tak já vás tam dovezu autem." "Néé, autem né," zakvílel pravnouček, "já chci jet s dědou vlakem." "Vidíš, co jsi způsobil," zamračila se na mě dcera. Ale nakonec jsme ji společně ukecali. Povolila, ale remcala, "celou dobu se o vás budu klepat strachy, a jestli se vám něco stane, co řeknu Aničce, co?"

Třebaže se mračila a hudovala, na tu naši cestu nás vybavila. Napekla řízků, jako kdybychom jeli dobývat severní pól. Vojtovi je nacpala do batůžku a zkontrolovala mu ho. Mě zkontrolovala šrajtofli a telefon, jestli ho mám dost nabítej a kladla mi na srdce: "Kdyby něco, hned volej, přijedu pro vás! Dejte si tam někde oběd a dávejte na sebe pozor!" Doprovodila nás až k vlaku o půl šesté ráno. Ještě zkontrolovala, jestli máme dobrá místa, ale byly prázdniny, tak bylo místa habaděj. Jindy je tenhle ranní vlak plný středoškoláků, kteří se v Děčíně učí moudrými býti. Už jsem se lekl, že chce jet s námi. Ale pan výpravčí zapískal, dcera honem vystoupila a jeli jsme. Naše dobrodružná jízda začala.

Brali jsme to přes Německo. Za zády nám zůstal Rumburk, Šluknov, i Vilémov, minuli jsme hranice, v Pirně přešli přes Labe, a podle něj náš vláček uháněl až do Děčína. Tedy moc neuháněl a dost často zastavoval, jak už to tak osobáčky dělávají, ale to nám nevadilo, spíš jsme byli rádi, měli jsme víc času k povídání o těch krásách kolem. Za necelé dvě hodiny jsme byli v Děčíně. Vojta byl nadšený a ani se mu nechtělo vystupovat. "To je škoda dědo, že nejedeme dál," řekl.

V Děčíně na náměstí už na nás čekali dva Václavové, přátelé z mých let na parnicích - kdysi topiči a posléze zkušený a odborný mistři lodních parních strojů a naftových motorů. Pozdravili jsme se a "jak to provedeme?" zeptal jsem se. Slova se ujal Václav Půlpán. "Prý tě zajímá, jaká bývala práce na starých lodích, povídal děda. Jestli pak vydržíš poslouchat naše vyprávění hodinku nebo dvě? Aby to pak nebyla škoda času?" Obrátil se rovnou na kluka. Ale ten se nedal. Měl pro strach uděláno. "Jo, chtěl bych to slyšet! A poslouchat vydržím i dýl, jen jestli to budete umět tak jako děda," odpověděl. "Tak dobrá," pokračoval Václav, "uděláme to tedy takhle... Teď si půjdeme sednout do Ouplavu, tam po ránu nikdo nebude, ty si dáš limonádu. Pít ji nemusíš, my si s dědou dáme po pivu a začneme tuhle s panem Václavem vyprávět. Až se k polednímu začnou trousit do lokálu lidi na obědy, tak se také najíme a pak se půjdeme podívat na zadokolesák Beskydy. Už jsem to s kapitánem vyjednal. Tak jdeme na to," dodal, a společně jsme vykročili ke Staré poště.

Usadili jsme se v Ouplavu, jak říkají lidé od vody jednomu z lokálů restaurace Pošta, na děčínském náměstí.